Şilan Ateş
Akdeniz Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans 2.Sınıf Öğrencisi
Danışman: Prof. Ferhunde HAYIRSEVER TOPÇU

[1]RAMSAR SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA TÜRKİYE'DEKİ SULAK ALANLARIN YÖNETİMİ

Geçmişten günümüze kadar medeniyetlere bakıldığında suyun insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olduğu görülmektedir. Tüm canlılar için yaşamsal bir değere sahip olan su ilerleyen zamanlarda sadece içme suyu olarak kullanımının dışına çıkarak tarım, sanayi, enerji üretimi, ulaşım gibi sektörlerde ağırlık kazanmaya başlamıştır. Özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra artan nüfus, kirlilik, sanayi faaliyetleri, tarımsal alanda suyun kullanılması suyun üzerindeki baskıyı artmıştır. Su kaynakları kirlenmiş ve azalmıştır. Biyoçeşitlilik açısından çok önemli olan sulak alanların tahrip edilmesi ekosistem için büyük bir tehdittir.

Sulak alanlardan doğal ve ekonomik olarak faydalanılmaktadır. Saz ve tuz üretimi, içme ve kullanma suyu temini, tarımsal faaliyetlerde faydalanılması, ulaşım ve turizm gibi doğrudan kullanım alanları dışında bulunulan bölgenin iklim ve su rejimini düzenleme, suyun temizlenmesi gibi dolaylı kullanımları da vardır. Bunlara ek olarak sulak alanların iklim değişikliğine neden olan karbonu tutmaları önemlidir. Sulak alanların insanlara ve diğer canlı yaşamına etkisi göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Fakat tüm bunlar bu alanların tahrip edilmesinin önüne geçememektedir. Sulak alanlar aşırı su kullanımı, avcılık, su ürünlerinin aşırı tahribi, kirlilik, sulak alanlara başka balık türlerinin salınımı ve kurutma gibi birçok tehdide maruz kalmaktadır. Bu nedenle sulak alanların korunması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Nihayet 1971'de kısa adı Ramsar Sözleşmesi olan Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi İran'da imzalanmıştır.

Ramsar Sözleşmesi'nin birinci maddesi sulak alanları kapsayarak bu sulak alanlara bağımlı kuşları su kuşları olarak kabul etmektedir. Sözleşmenin ikinci maddesi sulak alanların tespiti ve sınıflandırılmasına yönelik birtakım düzenlemeler yaparken bu sözleşme taraflarının sulak alanlardaki egemenlik alanlarının ihlal edilmeyeceğini belirtmektedir. Üçüncü madde taraflara sözleşme kapsamında koruma altına alınan sulak alanlarının korunması ve akıllıca kullanılmasını sağlayacak uygulamaları yapma sorumluluğunu yükler. Sulak alanların

1

“akıllıca” kullanımı alanın ekosisteminin bozulmayacak şekilde, sürdürülebilir kalkınma için kullanılması gerekliliğini ifade eder (Orman ve Su İşleri Bakanlığı,2013:87). Taraflar sınırları içindeki koruma alanı olarak kabul edilen sulak alanlardaki olan ya da olmasına muhtemel gözle bakılan değişiklikleri bu sözleşmenin bürosu olarak görev yapan Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği’ne bildireceklerdir.

Ramsar Sözleşmesi koruma alanı olarak belli sulak alanları alsa da sözleşmenin dördüncü maddesi korunacak alan listesine dahil olsun ya da olmasın tarafların, sulak alanlar ve su kuşlarını koruması için tedbirler alması gerektiğini belirtir. Aynı madde ulusal çıkarlar söz konusu olduğunda sulak alanın daraltılması veya tamamen yok edilmesi gerektiğinde, yok edilen alan emsalinde başka bir alanı koruma altına alarak yok edilen alanın kaybını telafi edebilir. Daraltılan veya tamamen kaldırılan sulak alanın telafisinin yapılabilmesi, kalkınma veya ulusal çıkar söz konusu olduğunda taraflara bu esnekliği sağlayarak sözleşmenin uygulanabilirliğini artırmaktadır.

Beşince madde sözleşmeye taraf olan ve başka taraf ülkelerle ortak olarak paylaşılan sulak alan hakkında yapılacak uygulamalarda, tarafların birbirlerine danışarak karar vermeleri gerektiğini belirtir. Sözleşme kapsamında yapılacak uygulamaların sürekliğini kontrol etmek, danışmak, sulak alan raporlarını sunmak, fikir almak veya fikir vererek sözleşmenin verimliğini artırmak amacıyla altıncı madde Taraflar Konferansı yapılması gerektiğine değinir. Konferansta tarafların oy hakkının olduğu ve bu konferansa uzman kişilerin katılarak katkı sunabileceklerine ilişkin düzenlemeler yedinci maddede yer almaktadır.

Taraf ülkelerin konferans için toplanmasını koordine eden, korunan alan listeleri ile ilgili değişikliklerden tarafları haberdar ederek sözleşmenin büro işlerini yürüten Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği’nin görev ve sorumlulukları sekizinci maddede düzenlenmiştir. Diğer dört madde kısaca sözleşmeye taraf olma ya da sözleşmeden çekilmeyi, taraf ülkelerde yürürlüğe gireceği süreyi, sözleşmenin maddelerini değiştirme ya da yeni madde eklemeyi düzenlemektedir.

Ramsar Sözleşmesi’nin bir sulak alanı uluslararası koruma statüsüne almak için birtakım kriterleri vardır. Bunlar;

-Nadir görülen veya sıra dışı bir özelliğinin olması,

-Önemli miktarda nesli tehlikeye düşen veya düşme ihtimali olan bitki ve hayvan türlerini barındırması,

-Önemli miktarda su kuşunu desteklemesi, bölgenin ekolojik dengesi için önemli olması, endemik bitki ve hayvan türlerini desteklemesi,

-20.000 su kuşunu düzenli bir şekilde desteklemesi,

-Su kuş popülasyonunu %1'ni desteklemesi,

-Önemli miktarda balık türlerini, balık yumurtalarını, yavru balıkları ve küresel biyolojik çeşitliliği desteklemesidir.

Türkiye birçok iklim tipi ve farklı yer şekillerine sahip olması nedeniyle zengin bir biyoçeşitliliğe ve sulak alanlara sahiptir. Eşsiz bir habitata sahip olan bu alanlar uzun yıllar yanlış bir şekilde yönetilmiştir. Sulak alanlar uzun yıllar hastalık yayan gereksiz alanlar olarak görülmüştür. Bu alanlar kurutularak hastalıklarla baş edilmeye çalışılmış, daha sonra yerleşim ve konut alanı olarak bu alanların kurutulması devam etmiştir. Ancak 1980'lerde sivil toplum kuruluşlarının ısrarları üzerine bu alanların kurutulması yasaklanmıştır.

Türkiye'nin önemli sulak alanlarının sadece ulusal değil uluslararası önem taşıması Ramsar Sözleşmesi'ne taraf olmasını gerekli kılmıştır. Ülkemiz Ramsar Sözleşmesi'ne ancak 1993 yılında taraf olmuştur. Ramsar Sözleşmesi'nin kararlarının uygulanması 2002 yılında yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği ile gerçekleşmiştir. Ramsar kapsamında korunan alanların yönetimini Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı olan Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü üstlenmektedir.

Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın 2008'de yayımladığı Türkiye'deki Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu'ndan edinilen bilgilere göre Türkiye'deki Ramsar alanlarında en yaygın sorunlar kirlilik, aşırı su kullanımı, aşırı ve izinsiz avlanma, yabancı tür balık salımı, baraj ve HES yapımı, yapılaşma, anız ve saz yakımıdır.

1971 yılında imzalanan Ramsar Sözleşmesi 50 yıllık bir sözleşmedir ve 129 milyon hektar alan Ramsar koruma alanı vardır. Taraf olan ülkelere esneklik sağlayan bu anlaşma sulak alan yönetimi konusunda taraf ülkelere öncülük etmektedir.

Ramsar Sözleşmesi'ne taraf olan ülkeler ülkelerindeki koruma alanlarında yaptıkları faaliyetleri paylaşmak için, fikir almak ve fikir vermek için 3 yılda bir Taraflar Konferansı'na katılırlar. Bu şekilde sözleşme sadece kâğıt üzerinde kalmayarak daha etkin bir hale gelmektedir.

Türkiye'de Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği, Ramsar Sözleşmesi'nin ulusal anlamda uygulanması için yeterli görünmektedir. Fakat bu ve Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'ne bakıldığında korumanın yeterli olmadığı görülmektedir. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği ile kurulan Ulusal ve Mahalli Sulak Alan Komisyonlarına idarecilerin katılması fakat halkın ve doğa bilimcilerinin katılmaması Türkiye'deki sulak alan yönetiminde büyük bir eksik olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2013). *Sulak Alanlar*. Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı, Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü. Ankara.

WWF.(2008). *Türkiye'deki Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu*. Ed.(Deniz Şilliler Tapan). Doğal Hayatı Koruma Vakfı.

www.mevzuat.gov.tr/mevzuatMevzuatNo=19546&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 , (erişim tarihi:08.06.2021).

www.mevzuat.gov.tr/mevzuatMevzuatNo=19546&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 , (erişim tarihi:13.06.2021).

www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/31/Sulak-Alanlar , (erişim tarihi:08.06.2021).

www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710.htm ,(erişim tarihi:13.06.2021).

www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/12/20041231.htm#9,(erişim tarihi:13.06.2021).